

L'última veritat del canonge

Es tracta d'un llibre que, amb manifest esperit sectari, impropï del caràcter sacerdotal de l'autor, i en el qual és difícil d'admetre la bona fe, el canonge Cardó es dedica a realitzar un apassionat atac contra el nou estat espanyol". Aquestes frases, que hem traduït, les signa el sots-secretari del ministeri d'Afers Estrangers del Govern espanyol (Tomás Sunyer) i formen part d'un memoràndum adreçat a l'ambaixador d'Espanya a la Santa Seu. Data: 14 d'agost de 1947. Fa tres mesos que *Les dues tradicions. Història espiritual de les Espanyes* és als quioscos de París. El seu contingut ha tingut força ressò en la premsa francesa: un sacerdot a l'exili, col·laborador directe del cardenal Vidal i Barraquer, ja traspasat, afirma en un llibre que la revolta militar contra la República és il·legítima... En el memoràndum Espanya demana oficialment al Vaticà que castigui Carles Cardó i també l'abbé Charles Journet, assessor de la diòcesi de Friburg (Suïssa), que ha donat el *nihil obstat* a la publicació del llibre. Però el Vaticà contesta amb un silenci més que significatiu: Cardó morirà a Barcelona, l'any 58, sota la protecció del bisbe Modrego; Charles Journet serà nomenat cardenal per Pau VI durant el Concili Vaticà II; i el llibre maleït no serà publicat a Catalunya fins l'any 77, quan ja ningú no se'n pot escandalitzar en públic.

Però la publicació en català de *Les dues tradicions* no tancà la llegenda que l'envoltava. Igual que en la primera edició francesa, el capítol VIII es mantenia inèdit per voluntat de l'autor. Damunt el sobre que contenia aquestes pàgines autocensurades el canonge havia escrit un títol –“El gran refús”– i una ordre molt clara: “Prohibició absoluta d'obrir aquest plec abans de l'1 de gener del 1990; després d'aquesta data, els fills del senyor i la senyora Carrera-Patxot que sobrevisquin podran obrir-lo i publicar-ne el contingut, si ho creuen oportú”. Avui, quaranta-set anys després d'enllestida l'obra més polèmica d'en Cardó, el misteri s'ha manifestat.

Sacerdots incendiàris. “El gran refús” acaba de ser publicat per l'editorial Claret, acompanyat d'alguns textos complementaris molt aclaridors de les accions empreses pel règim franquista per evitar que *Les dues tradicions* arribés a veure la llum. L'edició és presentada per Ramon Sugranyes de Franch, professor emèrit de la Universitat de Friburg, amic personal de Cardó i últim testimoni di-

Aquesta és la història d'un home amargat pels seus companys d'església i d'un llibre maleït pel règim franquista. Quaranta-set anys després s'ha aclarit el misteri del capítol secret de 'Les dues tradicions' i les fosques maniobres contra el seu autor: Carles Cardó, el sacerdot que sempre deia la veritat.

recte de les tribulacions que hagué de passar.

El capítol no conté material escandalós sobre personalitats eclesiàstiques, com molts s'havien imaginat durant aquests anys. Per què, doncs, Cardó el va voler mantenir inèdit? Ramon Sugranyes ha explicat a EL TEMPS que, senzillament, “a ell li feia angúnia parlar de persones que encara eren vives. Era un bon sacerdot, escrupolós fins a no poder més”. “El gran refús”, efectivament, conté una descripció detallada, amb noms i cognoms, de l'arbitrària actuació de l'església espanyola respecte a Catalunya durant els anys immediatament anteriors a la guerra civil.

La tesi central del canonge és que el refús d'una bona part de la jerarquia eclesiàstica de reconèixer la realitat de Catalunya llançà les classes populars catalanes en mans de les organitzacions revolucionàries i fou un dels principals factors que van menar a l'esclat de la guerra. O per passiva: si l'església oficial hagués sabut acompanyar, des de la complicitat, l'esclat cultural i polític del catalanisme, impregnant de sentiment religiós aquest moviment social, el clima social hauria estat molt diferent i la catàstrofe del 36 no s'hauria arribat a produir. Tot i censurar durament també les organitzacions d'esquerres –que anomena “sectes revolucionàries”–, Cardó fa els jerarques eclesiàstics espanyols responsables primers de la guerra civil: “les turbes no cremaren les esglésies –escriu– sinó després que aquells sacerdots hagueren cremat l'Església”. El canonge exiliat descriu així l'objectiu d'aquests jerarques en els anys anteriors a la guerra civil: “Fomentar una força política d'extrema dreta que, ni que fos per la violència, assegurés un govern ben catòlic, el qual, reconeixent tots els drets de l'Església, sobretot els econòmics, assegurés la seva influència social per mitjà del predomini polític (...) Muntar un estat catòlic semblava ésser tot el fi de la Redempció (...) i la sola finalitat de tota acció catòlica.”

La primera part del capítol és un repàs històric dels mals tractes que sofriren de l'església-jerarquia aquelles institucions de l'església-comunitat que volgueren fer la seva tasca apostòlica des de la catalanitat i l'arrelament al país. No sols els bisbes espanyols i els sacerdots reaccionaris de Catalunya hi surten malparats. Cardó dedica atenció especial als jesuïtes: “Des dels començos del catalanisme (...) la part més considerable i més influent de la Companyia es posà en contra de Catalunya (...) Llurs col·legis eren forteses des

je Cardó

d'on es resistia contra la represa de la consciència catalana.”

Referint-se a l'església espanyolista, Cardó es lamenta especialment de la “conducta insensata dels qui volien rebaixar la religió a instrument d'un nacionalisme (l'espanyol)”, comportament que “assolí finalment de llançar Catalunya en mans de les sectes (es refereix, com hem dit, a les organitzacions d'esquerres), per a desesperació de tota solució de concòrdia cristiana”. Un passatge especialment rellevant del capítol és el relat del viatge del nunci Tedeschini a Catalunya, enviat en missió especial pel Vaticà, l'any 1929. Segons descriu, la Dictadura militar de Primo de Rivera havia pressionat insistentment la Santa Seu perquè posés fi als excessos catalanistes dels clergues catalans. Tedeschini recorregué les capitals de les vuit diòcesis catalanes, acompanyat del pare Gamarra –“redemptorista basc”–, que prenia notes, i s'entrevistà amb les persones eclesiàstiques i civils més significades. Malgrat el tarannà catalanista de la majoria dels entrevistats i la simpatia natural de Gamarra per Catalunya, el resultat de l'enquesta fou molt desfavorable: en primer lloc, la Sagrada Penitenciaría renyà durament la clerecia catalana acusant-la de forma infundada de negar-se a escoltar els fidels que es confessaven en llengua castellana. Poc després el Vaticà va fer arribar als bisbes catalans unes duríssimes disposicions manant que en les poblacions de més de 5.000 habitants es prediqués exclusivament en castellà, i prohibint als seminaris tot ensenyament del català i les tradicions de Catalunya, bo i animant-los a vigilar que els alumnes no tinguessin idees catalanistes; els recalcitrants haurien de ser expulsats.

Cardó escriu que amb aquestes disposicions “caigué el darrer refugi de l'esperança del poble català en la justícia de l'anomenada gent d'ordre. (...) El descarrilament del catalanisme cap a les vies revolucionàries fou un fet no ja inevitable, sinó consumat”. I conclou, duríssim: “Sabut això, qui podrà estranyar-se que Catalunya proclamés la República i menés una política anticlerical, ella que durant trenta anys havia conduït el seu plet per vies de respecte, de pregona cristianitat i de concòrdia amb l'Església? Qui tindria dret a escandalitzar-se'n?”.

Vidal i Barraquer contra Isidre Gomà: les dues tradicions. “És cosa sabuda que a l'origen dels fets més transcenden-

El canonge Cardó, des de l'exili, acusa –a ‘El gran refús’– la jerarquia espanyolista de l'Església de ser la principal responsable de l'esclat de la guerra del 36: “Les turbes no cremaren les esglésies –escriu– sinó després que aquells sacerdots hagueren cremat l'Església.” El canonge exiliat descriu així l'objectiu d'aquests jerarques en els anys anteriors a la guerra civil: “Fomentar una força política d'extrema dreta que, ni que fos per la violència, assegurés un govern ben catòlic.”

tals hi ha petits incidents al marge de les causes profundes”, escriu Cardó per introduir l'última part del capítol: la narració de l'enfrontament, personal i ideològic, entre dos homes que ocuparen en els anys anteriors a la guerra civil els dos llocs més alts de la jerarquia eclesiàstica de l'estat: Francesc Vidal i Barraquer, cardenal arquebisbe de Tarragona, i Isidre Gomà, cardenal arquebisbe de Toledo. L'un, “un tipus llatí”. L'altre, “un tipus germànic”. Tots dos catalans, tots dos tarragonins.

Al voltant d'aquests dos personatges, diu Cardó, es formaren, des dels primers temps de convivència a la diòcesi de Tarragona, dos partits eclesiàstics enfrontats. “Poc podia pensar-se aleshores que aquesta escissió havia de reportar conseqüències funestes per a tot Espanya”. Ambdós visqueren enfrontats irreconciliablement per dues maneres radicalment diferents de concebre el paper de l'Església en un moment de gran gravetat política i social: calia reconèixer la República o tre-

ballar per enderrocar-la? L'any 1931, a instàncies de Roma i amb l'impuls personal de Vidal i Barraquer, tots els bisbes de l'estat signaren una Pastoral d'acatament a la legalitat republicana. Però una facció important d'ells, encapçalats per Gomà, "començaren a preparar l'ambient de la guerra civil, de vegades quelcom més que l'ambient".

Segons explica Cardó, Gomà comptà amb un aliat molt important en la seva lluita contra Vidal i Barraquer: Irurita, bisbe de Barcelona, la diòcesi més gran del Principat des de tots els punts de vista. L'arquebisbe de Tarragona veié així molt limitada la seva capacitat d'influència a Catalunya. El fet que més de la meitat dels bisbes del Principat fos anticatalana —explica Cardó— va fer que la gent es preguntés "si ésser català era compatible amb ésser catòlic". I afegeix, en un judici molt agosarat: "Si la Catalunya autònoma de 1932-39 hagués tingut, sobretot a Barcelona, uns jerarques eclesiàstics acordats amb el seu estat polític, uns jerarques que, sense ésser catalanistes, haguessin estat amants del país, totes les autoritats civils catalanes i els joves d'Estat Català i de tots els altres partits haurien defensat els temples i els sacerdots, i la gran hecatombe de 1936 hauria estat evitada."

La història és coneguda. Acabada la guerra, Vidal i Barraquer i el bisbe de Vitòria, el doctor Múgica —tots dos a l'exili— foren els únics membres de l'episcopat que es negaren a signar la lletra col·lectiva dels bisbes en suport de la causa de Francisco Franco. Però el "petit incident" ja no tenia remei.

Cardó, Calvo Serer i Patxot. La recent edició d'"El gran refús", de l'editorial Claret, inclou també documents inèdits de gran importància per a conèixer les pressions que va

A l'esquerra, Francesc Vidal i Barraquer, cardenal arquebisbe de Tarragona; a la dreta, Isidre Gomà, cardenal arquebisbe de Toledo. El primer fou obedient al Vaticà i lleial amb la legalitat republicana; el segon, fomentà l'enfrontament civil i la sublevació de Franco. Són "les dues tradicions".

rebre mossèn Cardó a fi d'evitar la publicació de *Les dues tradicions*. Segons expliquen aquests documents, la figura de Rafael Calvo Serer, prohoms de l'Opus Dei, fou decisiva per a desencadenar la persecució franquista d'aquesta obra.

Cardó vivia a Friburg (Suïssa), gràcies a algunes feines de traducció i a la generositat de qui fou gran mecenes de la cultura catalana, Rafael Patxot (Pòrtic acaba de publicar un llibre de Joaquim Maluquer sobre la figura d'aquest científic indomable, perseguit pels anarquistes per catòlic i pels franquistes per català. El llibre explica que, entre més personatges, Patxot subvencionà també l'exili de J. B. Roca Caball, pare de l'actual dirigent de CiU, Miquel Roca i Junyent). A Friburg, Cardó coincidí també amb Calvo Serer, que acudia sovint a Suïssa per fer classes d'espanyol i d'història d'Espanya al futur rei d'Espanya, Joan Carles, llavors un vailet, que hi residia internat en un col·legi de llengua francesa. Segons que es desprèn dels documents esmentats més amunt, Cardó confiava tant en Calvo Serer que li lliurà una còpia del manuscrit de *Les dues tradicions*. Aquest se l'endugué sota promesa de tornar-l'hi "al cap d'un mes", però mai no ho arribà a fer.

Calvo Serer posà la còpia en mans del govern franquista i aquest fou el punt de partida dels quatre mesos "de calvari" —segons Sugranyes de Franch— que passà Cardó per culpa de les pressions de tot ordre del règim de Franco. Sugranyes ha explicat a la nostra revista que està convençut que sense la intervenció de Calvo Serer el Govern espanyol no hauria conegut l'existència del llibre de Cardó fins a haver estat publicat. El valencià Calvo, que anys després renegà del règim i en fou igualment perseguit, ja no pot defensar-se de les acusacions. Morí a Pamplona l'any 1988. **Eduard Voltas**